

Tervisestatistika aastaruanne 2011

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

TERVISESTATISTIKA AASTAARUANNE 2011

Tervise Arengu Instituut
Tervisestatistika osakond
Tallinn 2012

Tervisestatistika osakonna missioon:

Rahva tervis ja heaolu parema statistika ja informatsiooni kaudu

Koostaja: Natalja Eigo

Aruande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale

Hea lugeja!

Käesolevas ja ühtlasi esimeses Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika osakonna avalikus aastaaruandes anname ülevaate 2011. aasta osakonna põhitegevustest.

Statistika aruannete arv ning andmeesitajate maht ei ole võrreldes eelmiste aastatega muutunud. Töös olevate välisprojektide arv langes. Samas rõõmustab, et aasta varem loodud interaktiivne tervisestatistika andmebaas on leidnud oma püsitarbijad ja kasutajate arv kasvab pidevalt. Suurenenud on ka statistika tegemiseks administratiivallikate arv. Antud aastal lõpetasime taksonoomiaga hõlmatud andmete topelt kogumise, mis vähendab andmeesitajate koormust ja kindlustab parema statistika.

Andmeesitajate halduskoormuse vähendamiseks ja põhjalikuma statistika tootmiseks jätkame koostöös E-Tervis SA ja Sotsiaalministeeriumiga Tervise infosüsteemi statistikamooduli loomisega seotud arendustöödega. Loodame, et lähitulevikus saame kasutada Tervise infosüsteemi laekuvat informatsiooni riikliku statistika koostamiseks. Selle nimel on plaanitud lisaks arendustele jätkata andmete kvaliteedi ja hõlmatuse hindamist.

Adekvaatne rahvatervise ja tervishoiu informatsioon on aluseks otstarbekate ja õigete juhtimisotsuste tegemisel kõikidel tasanditel, nii üksikute tervishoiuasutuste kui ka riigi tasandil tervikuna. Selle nimel töötab Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika osakond. Täname kõiki andmeesitajaid, et teete selle võimalikuks.

Tervise Arengu Instituudi
tervisestatistika osakond

TERVISESTATISTIKA TEGIJA

Kaasaegse tervisestatistika ajalugu algab Eesti taasiseseisvumisega 1991. aastal, mil loodi iseseisev Eesti Meditsiinistatistika Büroo, mis eksisteeris kuni 1998. aastani. Kümme järgmist aastat töötas tervisestatistika üksus Sotsiaalministeeriumis. Kuni 2003. aastani tegeles ministeeriumis tervisestatistikaga statistika ja analüüsi osakonna meditsiinistatistika büroo ning pärast seda tervisestatistika üksus terviseinfo ja analüüsi osakonnas. Alates 1. jaanuarist 2008 vastutab Eestis tervisestatistika eest Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika osakond (TAI TSO).

TAI TSO-l on keskne roll Eestis tervisestatistika tootmisel ehk tervise ja tervishoiu andmete kogumisel, töötlemisel, analüüsimisel, avaldamisel, arhiveerimisel ja tervisestatistika meetodite arendamisel. Tervise Arengu Instituut on Sotsiaalministeeriumi hallatav riigi teadus- ja arendusasutus. Tervise Arengu Instituudi rolli ja ülesanded määrab asutuse põhimäärus.

TAI TSO tööd reguleerib aruannete kogumisel tervishoiuteenuse osutajatelt Tervishoiuteenuste korraldamise seadus ja selle alusel kehtestatud sotsiaalministri 20. detsembri 2007.a määrus nr 92 „Tervishoiustatistika ja tervishoiualase majandustegevuse aruannete koostamise nõuded, andmete koosseis ja esitamise kord“.

Tervisestatistika osakonna ülesanne on pakkuda regulaarset, järjepidevat ja objektiivset informatsiooni rahvastiku tervise ja riigi tervishoiu kohta. Tervisestatistika omab ühisosa rahvastiku, sotsiaalse kaitse, hoolekande, töö, töötervishoiu ja muude valdkondade statistikaga. Eesti tervisestatistika kogumise, töötlemise ja avaldamise korraldus on kooskõlas rahvusvaheliste standarditega ning vastab statistika headele tavadele: erapooletus, usaldusväärsus, asjakohasus, konfidentsiaalsus ja läbipaistvus.

Andmete kogumisel ja avaldamisel tehakse koostööd instituudisiseselt erinevate osakondade vahel, teiste riigiasutuste, erialaseltside ja -liitudega ning rahvusvaheliste organisatsioonidega. TAI TSO töötajad osalevad Euroopa Liidus loodava tervisestatistika süsteemi arendustöodes.

Aastal 2011 töötas osakonnas 12 töötajat: analüütikud, vanemanalüütikud ja projektijuht. Kaks töötajat töötasid osalise ajaga ja üks töövõtulepinguga.

TERVISESTATISTIKA TOOTED, TEENUSED JA KASUTAJAD

Hea statistikata ei ole head poliitikat. Hea tervisestatistikata ei ole head tervisepoliitikat. Tervisestatistika eesmärgiks on tulemuste jõudmine kasutajani nii, et informatsioon oleks usaldusväärne, objektiivne ja regulaarne. Tervisestatistika avaldamisel lähtutakse riikliku statistika põhimõttest, et kõikidele kasutajatele on tagatud võrdne ligipääs tervisestatistikale. Selleks teeb osakond aasta alguses avaldamiskalendis teatavaks jooksva aasta statistika avaldamistähtajad. Andmete avaldamise järel on kõigil tarbijatel võimalik avaldatud andmeid andmebaasist üheaegselt kasutada. 2011. aasta avaldamiskalender avalikustati 2012. aasta alguses. Tulevikus plaanitakse avaldamistähtajad välja panna kolm kuud enne uue kalendriaasta algust.

Tervisestatistika avaldamisel tagatakse andmekaitse ehk üksikandmeid ei kasutata administratiivsetel ja järelvalve eesmärkidel ning andmed avaldatakse vaid koondatult. Tervishoiuteenuse osutaja nõusolekuta edastatakse tema andmeid ainult teadusuuringuteks isikuandmete kaitse ja riikliku statistika seadustes ettenähtud korras.

Tervisestatistika osakond pakub oma tarbijatele tasuta kõiki tervisestatistika tooteid ja teenuseid: andmetabeleid, pressiteateid, analüüse, trükitud väljaandeid ja teabenõudeid. Andmeid avaldatakse juba viimased kaks aastat interaktiivses tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasis (TSTUA) (<http://pxweb.tai.ee/esf/pxweb2008/dialog/statfile2.asp>), mis töötab sama tarkvaraga nagu Statistikaameti andmebaas. See loodetavasti lihtsustab andmebaasi kasutamist veelgi, kui Statistikaameti avaliku andmebaasi kasutamise kogemus juba olemas on.

Tervisestatistika informatsiooni levitatakse andmebaasis, osakonna avalehel, osakonna „statistika“ lehel, posti teel, seminaridel ja konverentsidel. Elektroonseid väljaandeid saadetakse ka e-postiga huvigruppidele ja samuti on need kättesaadavad TAI kodulehel.

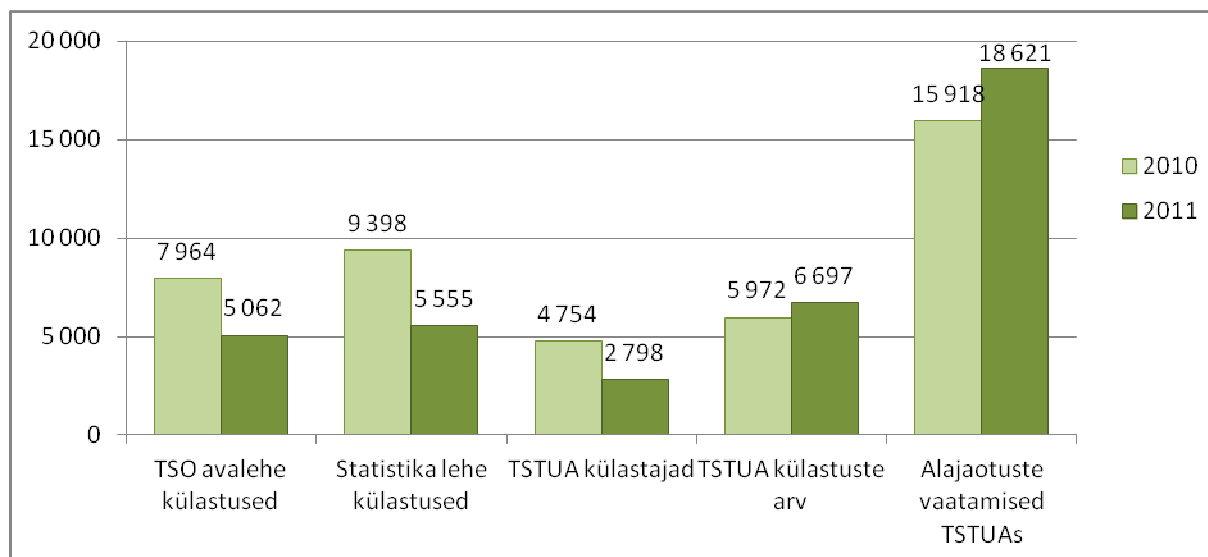
2011. aastal valmis TAI TSO ja teiste TAI osakondade koostöös Eesti maakondade elanike tervise ja heaolu profiilid, mis annavad ülevaate rahvastiku tervise- ja maakondade sotsiaal-demograafilistest näitajatest ning inimeste tervisekäitumisest (<http://www.terviseinfo.ee/et/truekised/download/517>). Maakondade tervise ja teisi näitajaid on võrreldud Eesti keskmisega. Andmed pärinevad TAI andmebaasidest, Statistikaametist, Haigekassast, Siseministeeriumist ja Sotsiaalministeeriumist. Andmete kompaktsaks ja

lihtsaks koondamiseks on kasutatud Suurbritannia kolleegide poolt välja töötatud graafikamudelit.

Lisaks valminud maakondlike tervise ja heaolu profiilidele koostati 2011. aastal lühianalüüsid „Tervishoiutöötajate tunnipalk, märts 2011“ ja „Eesti tervishoiukulud 2009 kümne aasta võrdluses“ ning juba 18. aastat järjest Läti ja Leedu tervisestatistika ühisväljaanne „*Health in the Baltic Countries 2009*“.

Tervisestatistikal on tekkinud püsikasutajaskond ja see kasvab. Alates 2011. aastast avaldab tervisestatistika osakond kogu statistika ainult tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasis (TSTUA). 2011. aasta oli pühendatud ka aegridade pikendamisele ja varasemate aastate andmete lisamisele TSTUA-sse. Samuti tehti tihedat koostööd teiste tervisestatistikat koguvate TAI osakondade ja asutustega, et tervisestatistika andmebaasis esitada kasutajatele terviklikku ülevaadet Eesti tervisestatistikast. Sõlmiti kokkulepped Ravimiametiga ravimistatistika ja Terviseametiga nakkushaiguste statistika esitamiseks avalikus andmebaasis. Muu info nagu analüüsid, üritused ja eelmiste aastate andmed avaldati ja säilitati aasta lõpuni veel ka TAI statistika osakonna veebilehel.

2011. aastal vaadati TAI TSO „statistika“ veebilehte 5 555 ja osakonna avalehte 5 062 korda. Kõigist TAI ametliku kodulehe lehtedest olid need vastavalt klikkide arvult 14. ja 16. kohal. Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasil oli 2011. aastal 2 798 unikaalset kasutajat, kes külastasid andmebaasi 6 697 korda ning vaatasid 18 621 korral erinevaid alajaotusi (joonis 1).

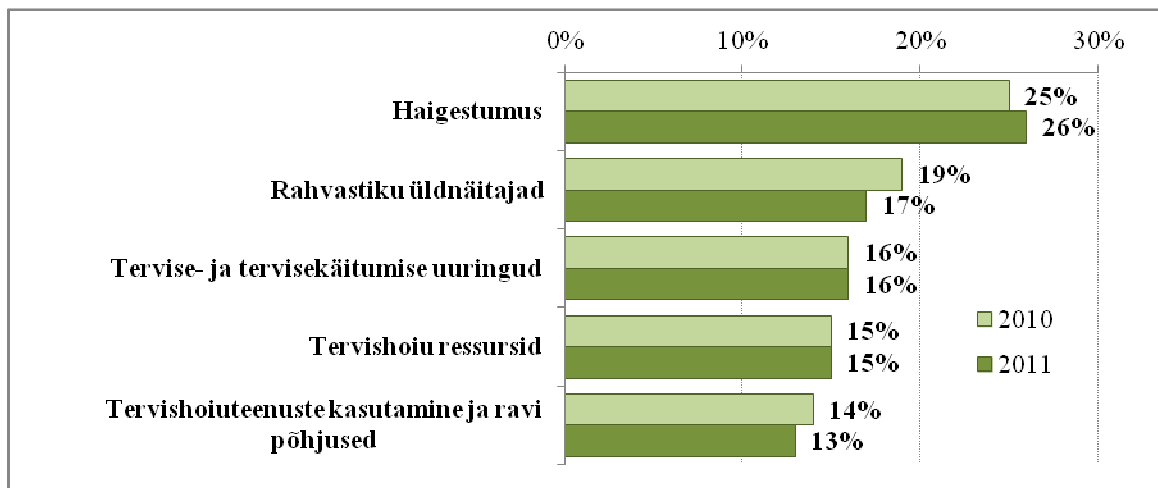

Joonis 1. Tervisestatistika ja TSTUA külastajate, külastuste ja alajaotuste vaatamiste arv 2010. ja 2011. aastal

Võrreldes 2010. aastaga toimus TAI TSO avalehe, „statistika“ lehe ja TSTUA külastajate arvu vähenemine. Samas külastuste arv TSTUA-s suurenes ja külastusaeg pikenes. See tähendab, et kasutaja „kolis“ TSTUA-sse ja andmebaasile on tekkinud püsikasutajaskond, kelle jaoks on avalik andmebaas töövahend. Aastal 2011 olid 60% andmebaasi külastajatest kordvükülastajad ning 40% esmakülastajad.

Kuna TSTUA on kättesaadav nii eesti kui inglise keeles on see hea võimalus pakkuda Eesti statistikat ka väliskasutajatele. Lisaks Eestile külastatakse TSTUA andmebaasi ka väljastpoolt: Ühendkuningriigist, Šveitsist, Brasiiliast, Saksamaalt, USA-st, Soomest, Rootsist ja Leedust. Kokku oli 2011. aastal 196 piiritagust andmebaasi külastust. Samal ajal tuleb rõhutada, et 2011. aastal oli TAI ametliku veebilehe inglisekeelne versioon arendamata ja seetõttu oli võõrkeelsel kasutajal raske andmebaasi ja muu inglisekeelset infot üles leida.

TSTUA külastatavuse statistika järgi olid nii 2010. kui 2011. aastal kõige populaarsemad andmed haigestumuse kategooriast, mida vaatas 26% (2010.a – 25%) külastajatest. Populaarsuselt järgmised alajaotused olid „Rahvastik“ ja „Tervise- ja tervisekäitumise uuringud“. Suhteliselt palju vaadati ka tervishoiuressursside ja tervishoiuteenuste kasutamist (joonis 2).

Joonis 2. Kasutatavaimad andmed TSTUA-s (% külastajatest)

Statistika ajakohasuse tagamiseks avaldatakse mõnedes valdkondades ka esialgseid andmed. Esialgsetele andmetele järgnevad alati lõplikud andmed. Esialgsete ja lõplike andmete avaldamist näidatakse avaldamiskalendris eraldi kuupäevadel. Esialgsete andmete korral on kalendris märges „esialgsed andmed“. Lõplike andmete avaldamisel kalendris märges puudub. Esialgsete andmete avaldamisel on tabeli juures märkus, nt „Andmed on esialgsed“. Lõplikul avaldamisel esialgsete andmete märkus kustutatakse.

Peale TSTUA avaldatakse valitud tervisestatistika näitajad ka Statistikaameti avalikus andmebaasis (<http://pub.stat.ee>) sotsiaalelu valdkonna tervise teema all. Jätkates TAI TSO ja Statistikaameti ühistegevuse teemat, tasub mainida, et 2011. aastal ilmus koostöös Sotsiaalministeeriumiga ühine artikkel Statistikaameti väljaandes „Eesti piirkondlik areng“.

Eesti tervisestatistikal on oma kindel koht ka rahvusvaheliste organisatsioonide andmebaasides, näiteks avaldatakse Eesti tervisestatistikat Eurostati, WHO ja OECD andmebaasides ning nende organisatsioonide väljaannetes.

Üks tervisestatistika oluline tarbija on kindlasti meedia. Selle kaudu jõuab tervisestatistika üldsuseni. TAI TSO koostab pressiteated kõige aktuaalsematest ja huvipakkuvamatest teemadest. Neid ei olnud 2011. aastal väga palju, kuid nad kõik leidsid laialdase kajastuse ajakirjanduses. 2011. aastal avaldati umbes sama palju pressiteateid, kui aasta varem – ligikaudu neli. Jaanuari algul koostatud tervishoiu kogukulude pressiteade oli 2011. aastal kõige enim loetud pressiteade TAI kodulehel.

Võrreldes 2010. aastaga langes veidi tervisestatistika osakonna kogutud statistika iseseisev kasutamine erinevates artiklites ja teadetes. 2010. aastal oli meediakajastusi umbes 120 ja aastal 2011 ligikaudu 80.

Tervisestatistikat kasutatakse peamiselt valdkonna juhtimisotsuste ettevalmistamisel, poliitikate väljatöötamisel või selle mõju jälgimisel, rahvastiku terviseseisundi ülevaadete koostamisel ning ka uurimistöodes. Kõige suurem tervisestatistika tarbija on Sotsiaalministeerium, kellega on TAI TSO-l tihe kontakt nii andmete kogumise planeerimisel, avaldavate tunnuste määratlemisel kui ka definitsioonide ja klassifikaatorite väljatöötamisel ja ülevaatamisel. Samuti tehakse koostööd teiste tervisevaldkonna huvigruppidega nagu erialaseltsid, haiglate, arstide ja õdede liidud, uurides nende statistikavajadusi ja jagades vajalikke kogemusi.

Tervisestatistika osakond korraldab ka traditsiooniliseks muutunud iga-aastaseid teabepäevi, kus esitletakse tulemusi ning aruandlusega kogutud ja analüüsitud andmeid. Teabepäevade regulaarsed osalejad on arstid, õed, haiglate statistikud ja juhid, erialaseltsid ja -liidud ning samuti Sotsiaalministeeriumi, Eesti Haigekassa ja Tervise Arengu Instituudi teiste osakondade esindajad.

Aastal 2011 rahuldab TAI TSO üle 25 teabenõude. Neist kolm olid andmekasutuslepinguga andmepäringud üksikasutuste lõikes magistri- ja doktoritöödeks. TSTUA andmebaasi kasutuselevõtmise järel on tulnud esialgu juhatada tarbijaid andmebaasi juurde. Samas andmete lisandumisel andmebaasi (aastad, teemad, tabelid) on vähenenud täiendavate andmepäringute hulk.

TERVISESTATISTIKA KOGUMINE

Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika osakond kogub tervisestatistika andmeid vastavalt Tervishoiuteenuse korraldamise seadusele ja selle alusel kehtestatud sotsiaalministri 20. detsembri 2007.a määrusele nr 92 „Tervishoiustatistika ja tervishoiualase majandustegevuse aruannete koostamise nõuded, andmete koosseis ja esitamise kord“.

Aastal 2011 oli määrusega kehtestatud 14 erinevat aruannet haigestumuse, tervishoiuteenuste kasutamise, ravi põhjuste ning tervishoiuressursside ja nende kasutamise kohta. Neist 11 aruannet olid aastaaruanded, üks kvartaliaruanne, üks kuuaruanne ja üks märtsikuu aruanne. Eestis kogutakse tervisestatistikat kõigilt Eestis tegutsevatelt ning Terviseametis registreeritud tervishoiuteenuse osutajatelt ja perearstidelt. 2011. aastal kuulus TAI TSO tervishoiuteenuse osutajate statistilisse registrisse ligi 1300 iseseisvat asutust. Sõltuvalt aruandest kõigub vastamismäär juba mitmeid aastaid 95-100% piirides.

Keskmiselt pidi esitama iga tervishoiuasutus TAI TSO-le 8,7 statistilist aruannet. Kolm aruannet pidid esitama kõik tervishoiuteenuse osutajaid.

Tervisestatistika andmete kogumise juures on oluline roll maavanematel või nende poolt selleks volitatud isikutel, kes vastutavad vastavalt sotsiaalministri määrmuses kehtestatud statistiliste aruannete esitamise ja andmete õigsuse eest ning koostavad maakonna koondaruanded, mis seejärel edastatakse Tervise Arengu Instituudile. Lisaks 15 maakonnale koondavad oma piirkonna tervishoiuteenuse osutajatelt eraldi andmeid Tallinna ja Tartu linnavalitsus. TAI TSO poolt teostatakse seejärel andmete põhjalik kontroll, töötlemine ja koondamine. Küsitavuste ja vigade täpsustamiseks võetakse kontakti kas maavalitsuse tervisevaldkonna kontaktisikuga, kes aruande kogumise eest vastutab, või otse tervishoiuasutusega.

Andmed kogutakse internetipõhise andmekogumiskeskonna kaudu, mis kannab nime A-veeb. A-veebi kasutuselevõtmine toimus juba 2003. aastal. Selle abil saab koostada ja edastada aruandeid, kontrollida sisestatud andmeid ning parandada tekkinud vigu. A-veebis saab asutus vaadata ka asutuse enda poolt varasemal perioodil sisestatud ja kinnitatud aruandeid. Juurdepääsuks A-veebi loob maavalitsuse tervisevaldkonna kontaktisik või TAI TSO töötaja asutuse esindajatele kasutajaõigused, kasutajanime ja esmase parooli.

Statistiliste aruannete kõrval teine põhiline võimalus tervisestatistika andmete saamiseks on administratiivallikad. Nii nagu kõik riikliku statistika esindajad, püüdes vähendada andmeesitajate koormust, pühendab ka TAI TSO osa oma tööajast uute administratiivallikate analüüsimisele ja kasutusele võtmisele. Tervisestatistika jaoks kasutatakse Tervise Arengu Instituudis asuvate meditsiiniliste registrite andmeid ning teiste tervisevaldkonnaga seotud registrite võimalusi. Näiteks on üks peamisi andmeallikaid Terviseameti registrid tervishoiuteenuse osutajate tegevuslubade ning registreeritud tervishoiutöötajate, proviisorite ja farmatseutide kohta. Olulist rolli tervisestatistika tegemisel mängib ka Äriregister, mille majandusaasta aruandega loodi taksonoomiast tulenevalt 2011. aastal ühendus tervishoiuteenuse osutajate jaoks aruande "Tervishoiualane majandustegevus" eeltäitmiseks kvaliteetsema statistika kogumise ja aruandluskorralduse lihtsustamise eesmärgil.

Selleks, et aruandluskoormus oleks optimaalne, teeb TAI TSO jätkuvalt tihedalt koostööd Statistikaameti, Eesti Haigekassa, Maksu- ja Tolliameti, Ravimiameti ja teiste partneritega. Esialgu on aruandluskoormuse vähendamisel veel palju arenguruum. Seni kuni TAI TSO-l ei ole riikliku statistika tegija staatust, on suhteliselt raske statistika tegemiseks saada ja kasutada registrite isikustatud andmeid. Viimane on ülioluline näiteks registreeritud tervishoiupersonali üle arvestuse pidamiseks või haigekassa poolt kindlustatud isikutele osutatud teenuste hindamiseks.

Kolmas oluline alternatiiv tervisestatistika andmete saamiseks on küsitlusuuringud, mis sisaldavad terviseküsimusi ja mida viivad läbi nii Tervise Arengu Instituut kui ka Statistikaamet. Küsitlusuuringud lubavad hinnata rahvastiku terviseseisundit, tervisekäitumist, tervisemõjureid, terviseteenuste kasutamist ja muid tervisega seotud küsimusi. Seega valdkondades, kus ei ole võimalik rakendada tervishoiuteenuse osutajatelt kogutavat statistikat, meditsiinilistes registrites või administratiivsetes andmekogudes olevat infot, kasutab tervisestatistika küsitlusuuringute andmeid. 2011. aastal algasid Tervise Arengu Instituudi ja Statistikaameti koostöös ettevalmistused järjekordse 2014. aasta Eesti Terviseuuringu läbiviimiseks.

METOODIKA

Kuna tervisestatistika kogumine aruannetega on asutustepõhine, on selle tootmiseks vajalik ajakohane tervishoiuteenuste osutajate statistiline register, mis annab ülevaate tervishoiuteenuseid pakkuvatest asutustest. Selline register loodi 2004. aastal ning seda on pidevalt uuendatud ja täiendatud. Andmeid statistilise registri tarbeks kogutakse tervishoiuteenuse osutamise tegevusluba omavatel asutustel ja nimistuga töötavatel perearstidel. Register sisaldab tervishoiuasutuste kontaktandmeid (äriregistrinumber, nimi, aadress), asutuste tegevust iseloomustavaid tunnuseid (põhi- ja kõrvaltegevusala, tervishoiuteenuse osutaja liik, haigla liik, omaniku liik, õiguslik vorm jms). Tervishoiuteenuste osutajate üldkogumis toimuvate muutuste jälgimiseks võrreldakse iga-aastaselt esitatud andmeid Äriregistri, Statistikaameti ja Eesti Haigekassa andmetega. Register töötab andmeesitajate kohustamise ja statistika kogumise baasina.

Tervisestatistikas kasutatakse nii rahvusvahelisi kui ka vastavalt kohalikele vajadustele väljatöötatud klassifikaatoreid. Tervisestatistika haldab ka ise mitmeid, näiteks ISCO¹ tervishoiuvaldkonna jaoks laiendatud klassifikaatorit ja tervishoiu kogukulude klassifikaatorit – ICHA².

Oluline on, et avaldatavad andmed oleksid tervisestatistika kasutajatele arusaadavad. Seetõttu kirjeldab ja publitseerib TAI TSO metaandmeid. Kasutatud mõisted, meetodika ja klassifikaatorid avaldatakse TSTUA-s iga tabeli juures. Rahvusvahelistesse andmebaasidesse edastavate andmete puhul lähtutakse rahvusvahelistest definitsioonidest ja kohandatakse võimalusel Eesti tervisestatistika võrreldavaks. Kõik rahvusvahelised organisatsioonid koguvad näitajatega koos ka metaandmeid meetodika kohta ja need on kättesaadavad neis andmebaasides.

¹ *The International Standard Classification of Occupations* – Rahvusvaheline ametite klassifikaator

² *International Classification for Health Accounts* - Rahvusvaheline tervishoiu kogukulude klassifikaator

MÄÄRUSEVÄLISED TÖÖD

Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika osakond loodab juba aastaid minna asutustepõhiselt andmete kogumiselt üle isikupõhisele statistikale. See on tingitud vajadusest isikupõhise andmete järele ning avardab statistikategijatele võimalusi neile vajalikes lõigetes info saamiseks. See ootus realiseerub statistikamooduli rakendamisel, mille väljatöötamist juhib E-tervise SA (ETSA). Eesmärgiks on võtta tervisestatistika jaoks kasutusele Tervise infosüsteemi (TIS) laekuv informatsioon. Mooduli arendamise algatamiseks koostas OÜ Trinidad Consulting ETSA juhtimisel 2011. aasta alguses statistikamooduli I etapi analüüsi, milleks omapoolse sisendi andis ka TAI TSO.

Tervise infosüsteemi laekuva teabe kasutusele võtmise ettevalmistamiseks teostas TAI TSO ravivoodite statistilise aruande ja TIS-i saadetud statsionaarsete epikriiside³ võrdlusanalüüsi 2010.a detsembrikuu kohta. Võrdlus näitas, et nii andmete kvaliteedi kui kvantiteedi osas on veel palju arenguruumi, enne kui tekiks võimalus üle minna isikupõhisele statistikale. 2011. aasta lõpus alustas TAI TSO järgmist analüüsi saamaks kinnitust, et dokumentide TIS-i laekumise maht ja kvaliteet on aja jooksul paranenud. Seekord võeti vaatluse alla 2011. aasta III kvartali statsionaarsete ravivoodite kasutamise ja statsionaarsel ravil viibinud patsientide statistilised andmed. Võrdlusanalüüsi tulemusi esitleti avalikkusele statistikamoodulit tutvustaval teabepäeval ja analüüs on avaldatud TAI veebilehel (<http://www.tai.ee/terviseandmed/uuringud/download/184>).

Üldise majanduskriisi tõttu on vähenenud pakutavate välisprojektide arv ja seetõttu ka TAI TSO välisprojektides osalemiste arv. Vaatamata sellele tegeles TAI TSO 2011. aastal koostöös erinevate organisatsioonidega kolme suure statistilise projektiga.

³ Statsionaarne epikriis on kokkuvõtte statsionaarsel ravil viibinud patsiendi haigusjuhtumist, milles kajastatakse antud haigusjuhtumi dünaamika, lähtudes arsti käsutuses olevast sellekohasest teabest

Euroopa Terviseuuringu teise laine ettevalmistamise projekti (*Improvement of EHIS Modules (EHIS2)*) alustati juba 2010. aastal ning töö jätkus ka 2011. aastal. Projekti rahastaja oli Euroopa Komisjon ning lisaks TAI-le osales selles Robert Kochi Instituut Saksamaalt ja Belgia Rahvatervise Teadusinstituut. Projekti eesmärk oli uuendada ja täiustada kolme Euroopa Terviseuuringusse kuuluvat moodulit, milleks olid füüsiline aktiivsus, vaimne tervis ja alkoholi tarbimine. Töö käigus saadi eksperthinnang soovitatavatele moodulitele, tõlgiti välja valitud küsimustikud kolme projektis osalenud riigi keelde, viidi läbi kognitiivne testimine ning pilootküsitlus ja tehti ettepanekud moodulite uuendamiseks järgmise Euroopa terviseuuringu tarvis, mis viiakse läbi aastal 2014.

Teine projekt, millega TAI TSO 2011. aastal tegeles, oli tervise, vananemise ja pensionile siirdumise uuring Euroopas (*Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE)*). Selle projekti koordinaatoriks oli Statistikaamet ja peamiseks teaduspartneriks Tallinna Ülikool. TAI, Sotsiaalministeerium ja Tartu Ülikool tegutsesid kaaspartnerite rollis.

SHARE on rahvusvaheline vanemaealiste (50+) küsitlusuuring, millega kogutakse andmeid töötee, tervise, materiaalse toimetuleku ja sotsiaalse võrgustiku kohta. 2010–2011 viidi Eestis Statistikaameti poolt läbi esimene *SHARE* küsitluslaine. TAI oli kaasatud küsitlusinstrumentariumi väljatöötamisse, eestindamisse, kognitiivsete testide ja pilootuuringu tulemuste analüüsi, küsitulejate koolituste läbiviimisse, projekti lõppraporti metodoloogilise osa koostamisse ning järgmise uuringulaine ettevalmistamisse.

Euroopa Ühenduse terviseindikaatorite jälgimise projekt (*Joint Action European Community Health Indicators Monitoring (ECHIM)*) algas juba 2009. aastal ja jätkub 2012. aasta juuni lõpuni. ECHIM on terviseindikaatorite arendamise ja rakendamise projekt eesmärgiga parandada tervisega seotud näitajate jälgimist terves Euroopas. Projektist võtavad osa mitmed riigid nagu Soome, Saksamaa, Holland, Itaalia, Leedu, Belgia, Tšehhi Vabariik, Kreeka, Iirimaa, Sloveenia, Hispaania, Rootsi, Ühendkuningriik ja Eesti. Projekti rahastaja on Euroopa Liit. Projekti tulemusena tõlgiti indikaatorite kirjeldused ja esitati ECHIM-i juhtrühmale, koostati ECHI terviseindikaatorite Eesti rakendusplaan ja osaleti pilootandmekogumises.

ARENDUSED

Aastal 2011 alustati mitmeid arendustegevusi nagu Tervise infosüsteemi (TIS) statistikamooduli ja tervisestatistika visiooni loomine, majandusaruande taksonoomia kasutusele võtmine, tervishoiutöötajate liigitus uue ametite klassifikaatori ISCO-08 rakendamiseks ja ettevalmistused tervisestatistika kogumise tsentraliseerimiseks maavalitustest TAI TSO-sse.

TAI TSO poolt regulaarselt kogutavate statistiliste aruannete esitaja on tervishoiuteenuse osutaja. Praegune tervisestatistika on asutusekeskne, mis ei luba tihtipeale adekvaatselt hinnata rahvastiku ja patsientide rühma terviseseisundit, kuna puudub üleriigiline isikupõhine statistiliste aruannete koostamise võimalus.

E-Tervise SA (ETSA) hallatava Tervise infosüsteemi kavandamisel arvestati vajadusega hakata sinna laekuvat informatsiooni kasutama muuhulgas ka tervisestatistika koostamiseks. Selleks loodav rakendus kannab nime statistikamoodul, mille väljaarendamist alustati ETSA juhtimisel 2010. aastal. Esialgse plaani kohaselt pidi töötav moodul olema kasutamiskõlblik 2011. aasta lõpuks. Seoses hanke väljakuulutamise vaidlustamisega tekkisid aga tõrked ning projekti lõpptähtaega pikendati 2013. aasta lõpuni.

Seega jätkab TAI TSO järgmistel aastatel panustamist statistikamooduli arendamisse koostöös ETSA, Sotsiaalministeeriumi, haiglate ja teiste tervishoiuteenuse osutajatega. Oluline on üle vaadata ja kokku leppida mõned seni problemaatilised või erinevalt kasutatavad mõisted ja definitsioonid. Samuti tuleb kirjeldada kogu informatsioonivoog skemaatilisel: millised andmed, millistest andmeallikatest ja mis tasemel lingitakse ning kuhu suunatakse, et andmete standardpakett oleks kasutatav statistikamooduli rakendamiseks. Kokkuleppeid vajavad esialgsed standardväljundid, mida tervisestatistika tarbija vajab ja seejärel tuleks muuta Tervise infosüsteemi õigusruumi.

Need on suurejoonelised plaanid, mille realiseerimine võtab aega mitu aastat. Seni kuni statistikamoodul pole tööle hakanud, tegeleb TAI TSO koostöös Sotsiaalministeeriumi IT-osakonnaga oma igapäevase töövahendi – internetipõhise andmekogumiskeskonna A-veebi – arendamisega. Seda selleks, et teha süsteem veel kasutajasõbralikumaks ja käia kaasas üldise infotehnoloogia arenguga. Mõned uuendused muutuvad eriti aktuaalseks 1. jaanuarist 2013. aastal, kui tulenevalt seni maavalitsustele pandud tervisevaldkonna

ülesannete tsentraliseerimisest viiakse tervisestatistika kogumine täielikult üle Tervise Arengu Instituuti. Tervisestatistika ületoomise eesmärgiks on andmeedastusel ühe vahelüli kõrvaldamisega muuta aruannete esitamine ja andmete parandamine efektiivsemaks ja kiiremaks; info jõuab otse TAI TSO-ni ja osakonnalt tagasiside otse teenuseosutajale ehk andmeesitajale. Aastal 2013 luuakse plaani järgi TAI TSO-s 3 uut töökohta. Tartu ja Tallinn jätkavad oma praegust terviseandmete koondamise tööd halduslepinguga.

Aastal 2011 jätkati tervishoiutöötajaid puudutava andmekogumise korrastamist koostöös Sotsiaalministeeriumi ja Terviseametiga. Uuriti tervishoiutöötajate registri andmete kasutamise võimalust statistika eesmärgil ja tegeleti mõistete ja tunnuste ühtlustamisega. Samuti toimus koostöös Statistikaametiga rahvusvahelise ametite klassifikaatori ISCO-08 eestindamine tervisevaldkonna töötajate osas. Tervishoiusüsteemi vajaduste jaoks on tegeletud antud klassifikatsiooni laiendusena tervishoiutöötajate ametite detailiseerimisega ja kodeerimisega. Konsulteriti tervishoiu valdkonna erialaseltside ja -liitudega ning selgitati välja nende vajadused. Võrreldi olemasolevaid ametikohti ja neile tervishoiuasutustes omistatud koode.

Tervishoiualase majandustegevuse aruande juures oli eesmärgiks lõpetada 2012. aasta 1. jaanuariks taksonoomiaga hõlmatud dubleeriv andmekogumine. Raamatupidamisseaduse § 14 juurde kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruses „Asutused, kes võivad nõuda taksonoomiaga hõlmatud andmete esitamist“ (RT I 2010,48,301) oli üks kolmest kaheaastase ajapikenduse saanud asutusest TAI. Dubleerimise lõpetamiseks loodi A-veebi ja Äriregistri vaheline ühendus (valmis 20. juulil 2011), mille tulemusena hakkas toimima Äriregistrisse esitatud majandusaasta aruannete põhjal TAI aruande eeltäitmine. Samuti toimus aruande mittevajaliku andmekoosseisu väljaselgitamine, definitsioonide ühtlustamine Äriregistri majandusaasta aruandega ning sellest lähtuvalt vähendati 2012. aasta aruande mahtu tunduvalt. Vähendatud aruannet rakendati juba 2011. aasta andmete kogumisel, mis oluliselt lihtsustas tervishoiustatistiliste aruannete esitamist ja langetas andmeesitajate aruandluskoormust.

2011. aastal jätkusid TSTUA arendamistööd. Andmebaasi lisati uudiste infovoog, mis annab teavet lisatud või uuendatud andmete kohta. Kuna TSTUA-s avaldatakse mitte ainult tervisestatistika osakonna poolt kogutud andmeid, vaid ka teiste TAI osakondade ja teiste

asutuste tervise-teemalisi andmeid, siis käib jätkuv intensiivne töö uute tervise- ja tervishoiuandmete allikate otsimiseks ja nende lisamiseks andmebaasi. 2011. aastal sõlmiti koostöölepingud statistika avaldamiseks Ravimiameti ja Terviseametiga. Samal aastal koondati andmebaasi ka kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste terviseprofiilide koostamiseks vajalikud andmed.

Vaatamata sellele, et TAI TSO tegeleb koordineeritud ja korraldatud terviseinfo kaardistamisega, mis võimaldab kogutud andmete alusel teha riigi strateegilisi otsuseid antud valdkonnas ja laiemalt ehk TAI TSO täidab sisuliselt riikliku statistika tegija rolli, kannab ta vormilt ikkagi ametkondlikku staatust. See tekitab TAI TSO-le probleeme nii sõltumatuse ja järjepidevuse printsiibi järgimisel kui ka uute andmeallikate kasutusele võtmisel ning seeläbi andmeesitajate halduskoormuse vähendamisel. Kuna osa TAI andmeallikaid asuvad väljaspool Sotsiaalministeeriumi haldusala (nt erakindlustusseltsid, mis teevad kulutusi tervishoiusüsteemi), siis ei soodusta praegune õigusruum neilt vajalike andmete saamist. Samuti on TAI TSO-l piiratud ligipääs riiklikes registrites sisalduvatele isikustatud andmetele, kuna see ei ole reguleeritud õigusaktides.

Vahel tuleb TAI TSO-l mõnede partneritega suhelda Sotsiaalministeeriumi kaudu. Kahjuks ei vii see alati kiire lahenduseni. Aruandluskoormuse vähendamise, andmete kvaliteedi ja kõigse hõlmatuse paranemise küsimused jäävad lahendamata või kulub lahenduste leidmiseni ülemäära palju aega. Seega asub TAI aastal 2012 uurima TAI TSO riikliku statistika tegijaks kvalifitseerumise kriteeriume ning hindama TAI ja TAI TSO suutlikkust neid tingimusi täita, et langetada otsus ja vajadusel hakata taotlema riikliku statistika tegija staatust. Õigusruumi muutmine on kindlasti pikaajaline protsess, kuid loodame, et kitsaskohad lahenevad ja TAI TSO saab efektiivsema töö tegemiseks ja veel parema tulemuse tootmiseks vajaliku staatuse. Esmajärjekorras võivad sellest tervisestatistika kasutajad.

KUIDAS SAADA TERVISESTATISTILISI ANDMEID JA INFORMATSIOONI?

Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika osakonna veebileht

<http://www.tai.ee/tegevused/tervisestatistika>

Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas

<http://pxweb.tai.ee/esf/pxweb2008/dialog/statfile2.asp>

Andmepäring Tervise Arengu Instituudile

tai@tai.ee

Statistikaameti andmebaas

<http://www.stat.ee/>

Euroopa Liidu statistika

<http://ec.europa.eu/eurostat>

Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) Euroopa esinduse tervise andmebaas

<http://data.euro.who.int/hfad/>

Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) andmebaas

http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=HEALTH_STAT

